

Měl si kleknout?

Vzdělávací cíl: Žáci pomocí analýzy fotografie a dalších zdrojů porozumí kontextu symbolického gesta pokleknutí a dokáží vnímat situaci z různých perspektiv. Rozvíjí dovednost diskutovat na základě podložených argumentů.

Klíčová slova: bipolární svět, holokaust, paměť, historický význam, diskutujeme

Práce s jednotlivými slidy:

Poznámky:

1 ZKOUMÁNÍ FOTOGRAFIE (5 min.)

Prohlížení fotografie s pomocí lupy, četba popisku.

Popisek doplňuje žákům základní kontext snímku. Učitel může případně doplnit informace o povstání v ghettu. Jednalo se o ojedinělý případ odporu, k němuž došlo na jaře 1943. Asi tisícovka minimálně vyzbrojených Židů dokázala téměř měsíc vzdorovat jednotkám Wehrmachtu a SS. Dále lze upozornit na kontext studené války. V roce 1970 stála SRN a Polsko na odlišných stranách rozdělené Evropy.

2 ANALÝZA FOTOGRAFIE (5 min.)

Označování důležitých prvků na fotografii a jejich popis.

Žáci by si mohli vedle klečícího Brandta a pomníku všimnout věnce, hebrejského nápisu, přítomných novinářů s fotoaparáty a kamerami, diváků, ozbrojené a uniformované stráže a paneláků v pozadí výjevu.

3 ANALÝZA DĚNÍ NA FOTOGRAFII (7 min.)

Formulování hypotézy ohledně situace, kterou fotografie zachycuje.

Odpovídání na otázku na základě předchozí analýzy snímku: Kdo jsou lidé na snímku a co dělají?

Žáci by měli bezpečně identifikovat klečícího kancléře. U vojáka mohou odhadnout, že stojí čestnou stráž. Při státních návštěvách a svátcích se obdobné rituály objevují i dnes. Novináři kancléře fotografují a natáčejí. Brandtovo gesto evidentně přitáhlo jejich pozornost. Mezi nimi zvědavě přihlížejí výjevu i obyvatelé Varšavy.

4 ZKOUMÁNÍ DALŠÍCH PRAMENŮ A DOPLNĚNÍ HYPOTÉZY (10 min.)

Zkoumání pramenů v doplňkové galerii a doplnění popisu fotografie.

Galerie obsahuje fotografii pomníku, snímek z povstání ve varšavském ghettu, obálku časopisu Der Spiegel z roku 1970 a internetový článek o pokleknutí kancléře Willyho Brandta z roku 2010. Zejména z článku si žáci mohou doplnit důležité informace a otázky. Zjistí, že sociálnědemokratický kancléř pokleknutím přispěl ke zkliďnění do té doby napjatých vztahů mezi Polskem a SRN, že v rámci návštěvy podepsal s Polskem dohodu o uznání poválečných hranic. Díky informacím o vřelém přijetí gesta v Polsku, o cenzuře v rámci východního bloku a rozporuplných reakcích v Německu si žáci uvědomí, že se stejná událost nahlíží z různých perspektiv. Díky dobové fotografii z povstání si mohou uvědomit, že Brandtovo pokleknutí souviselo s uznáním odpovědnosti za zločiny holokaustu a neslo s sebou symbolický význam omluvy. Zajímavá zjištění zanášejí do fotografie.

5 INTERPRETACE PRAMENŮ (8 min.)

Žáci na základě předchozí analýzy fotografie a dalších pramenů řeší rámcovou otázku: ? Měl si kleknout? Doplnují argumenty k oběma postojům: ? Proč si měl kleknout? Proč si neměl kleknout?

Žáci v závěru cvičení rozvíjejí schopnost diskuze na základě věcných argumentů, které jsou podloženy informacemi z pramenů a relevantních zdrojů. Lze předpokládat, že budou převládat argumenty pro pokleknutí. Brandt přispěl k oslabení napětí za studené války, k přijetí německé odpovědnosti za zločiny nacismu, proslavil se působivým gestem. Učitel však podněcuje žáky k tomu, aby argumentovali i proti: mohl ztratit podporu voličů, mohl být vnímán jako slaboch, který si kleká před komunisty. V pozadí diskuze jsou etické otázky. Bylo jeho gesto spontánní, nebo připravené? Jak jeho vyznění ovlivnila přítomnost médií? Stačí, když se omluví politik? Proč někteří Němci gesto považovali za přehnané?

Další možnosti zapojení do výkladu:

Na práci s fotografií lze navázat reflexí vzpomínání na holokaust. Žáci se mohou dozvědět, že se politika paměti nejen v Německu měnila, a přemýšlet o tom, proč je připomínání holokaustu důležité. Pomník bojovníkům ghetta z roku 1948 ilustruje období, kdy se uctíval pouze aktivní odpor. Oběti se dočkaly uznání až později, plně až v 70. letech minulého století. Do debat o vině a odpovědnosti za holokaust vstupuje právo (norimberský soud z roku 1945, proces s Adolfem Eichmannem v Jeruzalémě roku 1961 či osvětimský proces z 60. let ve Frankfurtu), symbolická gesta (stavba monumentálního pomníku obětem holokaustu v Berlíně z roku 2005), zřizování muzeí (izraelský Jad Vašem z roku 1953), ale též popkultura (úspěšný americký televizní seriál Holocaust z roku 1978).